

MATEUSZ BŁASZCZYK

WIZERUNEK, DUMA, POLITYKA

– TOŻSAMOŚĆ LOKALNA A EUROPEJSKA STOLICA KULTURY

MATEUSZ BŁASZCZYK

Doktor hab., socjolog, pracownik Uniwersytetu Wrocławskiego. Jego zainteresowania badawcze koncentrują się na studiach miejskich i regionalnych, polityce społecznej oraz przemianach kulturowych w postmodernizmie. Jest autorem lub współautorem książek i artykułów z dziedziny socjologii, geografii społecznej, nauk politycznych, ekonomii oraz zdrowia publicznego, m.in. monografii *W poszukiwaniu socjologicznej teorii rozwoju miast*, współautorem serii *Wrocławska Diagnoza Społeczna*, współredaktorem tomu *Uczestnicy, konsumenci, mieszkańcy*.

EUROPEJSKA STOLICA KULTURY JAKO NARZĘDZIE LOKALNEJ POLITYKI ROZWOJU

Projekt Europejska Stolica Kultury (ESK) uważany jest za najważniejszą inicjatywę realizowaną w Unii Europejskiej w dziedzinie kultury. Przedsięwzięcie to w założeniach ma oddziaływać na dwóch płaszczyznach: ogólnoeuropejskiej oraz lokalnej. Podejście takie znajduje odzwierciedlenie w celach związanych z ESK. W dokumentach Komisji Europejskiej zadania stawiane przed tą inicjatywą obejmują:

- podkreślanie bogactwa i różnorodności kultur w Europie,
- celebrowanie podzielanych przez Europejczyków wartości kulturowych,
- zwiększanie wśród mieszkańców Europy poczucia przynależności do wspólnego obszaru kulturowego,
- wspieranie udziału kultury w rozwoju miast.

Doświadczenia zebrane podczas implementacji tej idei pokazały, iż ESK daje także miastom gospodarzom szanse na:

- odnowę,
- podnoszenie swojej międzynarodowej rangi,
- poprawę wizerunku w oczach mieszkańców,
- tchnięcie nowego życia w kulturę miejską,
- pobudzenie ruchu turystycznego¹.

Obecnie obowiązująca doktryna Europejskiej Stolicy Kultury przewiduje, iż przygotowywany przez miasta gospodarzy program ESK powinien spełniać określone kryteria w dwóch kategoriach: „wymiar europejski” oraz „miasto i obywatele”:

¹ *European Capitals of Culture*, https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/capitals-culture_en (1 grudnia 2017).

- 1) w odniesieniu do „Wymiaru europejskiego” celem programu jest:
  - a) wzmocnienie współpracy w każdym sektorze kultury między operatorami w dziedzinie kultury, artystami i miastami z danego państwa członkowskiego i innych państw członkowskich;
  - b) podkreślenie bogactwa różnorodności kulturowej w Europie;
  - c) uwypuklenie wspólnych aspektów kultury europejskiej;
- 2) w odniesieniu do „Miasta i obywateli” celem programu jest:
  - a) wspieranie udziału mieszkańców danego miasta i jego okolic oraz zwiększenie zainteresowania miastem z ich strony oraz ze strony obywateli mieszkających za granicą;
  - b) trwałość i stanowienie integralnej części długofalowego rozwoju kulturalnego i społecznego miasta².

Należy podkreślić, iż cele przyświecające organizacji Europejskiej Stolicy Kultury, szczególnie w aspekcie lokalnym i regionalnym, ulegały przemianom wraz z ewolucją idei tego wydarzenia. Analizując projekty ESK realizowane w XX wieku, Greg Richards przedstawił pięć modeli organizacji tego eventu³. Pierwszy z nich – właściwy między innymi Atenom (1985), Florencji (1986) i Paryżowi (1989) – to „letni festiwal”.

Drugi, realizowany na przykład w Amsterdamie (1987), Dublinie (1991) i Madrycie (1992), Richards nazwał „całorocznym festiwalem”. Na kolejnym etapie ESK określone zostało jako „miasto sztuki”, czyli profesjonalnie przygotowany i zarządzany, międzynarodowy program artystyczny, służący pobudzeniu produkcji sztuki. To podejście charakteryzowało Europejskie Stolicy Kultury w Berlinie (1988) i Antwerpii (1993).

Kolejny etap w rozwoju idei ESK to „rok stolicy kultury”, odnoszący się do projektu kompleksowego, wykraczającego poza ramy sztuki i angażującego lokalnych interesariuszy. Organizacja przedsięwzięcia służyła długofalowej zmianie wizerunku miasta i skierowaniu jego rozwoju na nową trajektorię. Modelowym przykładem takiego podejścia, uznawanym za referencyjne dla kolejnych organizatorów ESK, było Glasgow (1990)⁴.

Ostatni model organizacji ESK wyróżniony przez Richardsa to „stolica kultury”. W tym podejściu zasięg ESK wykracza daleko poza rok, w którym miasto dzierży ten tytuł. Takie ujęcie funkcji Europejskiej Stolicy Kultury obejmuje między innymi budowę nowej infrastruktury służącej kulturze, zaangażowanie lokalnej społeczności oraz wdrażanie środowiskowych strategii, jak na przykład działania edukacyjne i sieciowanie lokalnych podmiotów.

Na zmiany w podejściu do roli ESK, jej rozrostu, złożoności projektów, ale też ich regionalizację, wskazywał również Alexander Tölle⁵. Na podstawie analizy

² Decyzja nr 1622/2006/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 października 2006 r. ustanawiająca działanie Wspólnoty na rzecz obchodów „Europejskiej Stolicy Kultury” w latach 2007–2019, Dz.U. UE L 304, 3 listopada 2006.

³ G. Richards, *The European cultural capital event: strategic weapon in the cultural arms race?*, „International Journal of Cultural Policy” 2(6)/2000, s. 159–181.

⁴ B. Garcia, *Deconstructing the City of Culture: the long-term cultural legacies of Glasgow 1990*, „Urban Studies” 5–6(42)/2005, s. 841–868.

⁵ A. Tölle, *The regional turn of the European Capital of Culture and its traits in France, Germany, and Poland*, „Tafter Journal. Esperienze e Strumenti per Cultura e Territorio” 77/2014, <http://www.tafterjournal.it/2014/11/07/the-regional-turn-of-the-european-capital-of-culture-and-its-traits-in-france-germany-and-poland/> (1 grudnia 2017).

celów zawartych w aplikacjach francuskich, niemieckich i polskich miast ubiegających się o prawo do tytułu stwierdził, że Europejska Stolica Kultury „z efemerycznego festiwalu kulturalnego (jak w przypadku Berlina 1988 i Paryża 1989) przekształciła się w narzędzie marketingu terytorialnego, rozwoju gospodarczego, społecznej spójności i rewitalizacji zdegradowanych obszarów miejskich. Stała się więc składnikiem europejskiej polityki rozwoju terytorialnego w dobie globalizacji”⁶.

W miastach ubiegających się o organizację ESK katalog celów, których realizacji służyć miała ta impreza, obejmował między innymi: zwiększenie atrakcyjności turystycznej miast, tworzenie ich wizerunku, rewitalizację, restrukturyzację obszarów poprzemysłowych, współpracę na poziomie metropolii, zarządzania regionem, współpracę międzyregionalną lub budowanie sieci regionalnych.

W raporcie przygotowanym dla Parlamentu Europejskiego Beatriz Garcia i Tamsin Cox pisali o czterech rodzajach korzyści, jakie gospodarze odnoszą z faktu organizacji ESK⁷. Pierwszy z nich to korzyści kulturalne, które dotyczą rozwoju lokalnych systemów kultury, pobudzania życia kulturalnego w mieście oraz poprawy wizerunku miast. Drugi rodzaj łączy się z korzyściami *stricto* ekonomicznymi, w tym ze zwiększeniem ruchu turystycznego oraz z rozwojem infrastruktury miejskiej. Trzeci typ profitów, tj. korzyści społeczne, obejmuje na przykład zwiększenie poziomu uczestnictwa w kulturze oraz wzrost dumy mieszkańców z miasta. Wreszcie ostatni, czwarty, rodzaj pożytków związanych z organizacją ESK to efekty polityczne, czyli na przykład pobudzanie zmian, włączenie kwestii kultury w strategię rozwojową oraz inne polityki sektorowe. Autorzy zaznaczają jednak, iż często brakuje twardych, empirycznych dowodów potwierdzających uzyskanie zakładanych efektów EKS, szczególnie w sferze korzyści społecznych.

Ewolucja idei Europejskiej Stolicy Kultury znajduje również swoje odzwierciedlenie w zmianach doktryny dotyczącej tego projektu. Przygotowane przez Komisję Europejską wytyczne dla miast dotyczące prowadzenia ewaluacji rezultatów ESK⁸ zawierają całą gamę ustrukturyzowanych i zhierarchizowanych celów, jakie przyświecać powinny organizacji tego eventu (zob. tabela 1).

Następstwem ewolucji idei Europejskiej Stolicy Kultury jest sytuacja, w której inicjatywa ta stała się przede wszystkim narzędziem polityki – nie tylko europejskiej, ale przede wszystkim lokalnej. Przy takim podejściu sama kultura traktowana jest jako instrument oddziaływania politycznego. W tym kontekście znamieną jest wypowiedź prezydenta Wrocławia, pochodząca z wywiadu:

⁶ Tamże.

⁷ B. Garcia, T. Cox, *European Capitals of Culture: Success Strategies and Long-term Effects. Study*, European Parliament, 2013, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/513985/IPOL-CULT_ET\(2013\)513985_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/513985/IPOL-CULT_ET(2013)513985_EN.pdf) (1 grudnia 2017).

⁸ *European Capitals of Culture (ECOC) 2020–2033. Guidelines for the Cities' Own Evaluations of the Results of each ECOC*, European Commission, https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/library/capitals-culture-city-own-guide_en.pdf (1 grudnia 2017).

Tab. 1. Hierarchia celów Europejskich Stolic Kultury

Cel główny	
Ochrona i promowanie różnorodności kultur w Europie, podkreślanie cech, które podziałają, zwiększenie poczucia obywateli, że przynależą do wspólnej przestrzeni kulturowej, oraz wspieranie wkładu kultury w długoterminowy rozwój miast	
Cele szczegółowe	
Zwiększenie zasięgu oddziaływania, różnorodności i europejskiego charakteru oferty kulturalnej miast, w tym poprzez współpracę ponadnarodową	Zwiększenie dostępu do kultury i uczestnictwa w niej
Zwiększenie zasiegu oddziaływania, różnorodności i europejskiego charakteru oferty kulturalnej miast, w tym poprzez współpracę ponadnarodową	Zwzmacnienie sektora kultury oraz jego powiązań z innymi sektorami
Podniesienie międzynarodowej rangi miast poprzez kulturę	
Cele operacyjne	
Animowanie rozszerzonych programów kulturalnych o wysokich wartościach artystycznych	Nadanie programom kulturalnym wyraźnego wymiaru europejskiego i promowanie współpracy międzynarodowej
	Angażowanie różnych grup obywateli i zainteresowanych podmiotów w przygotowanie i realizację programów kulturalnych
	Stworzenie różnym grupom obywateli możliwości uczestniczenia w wydarzeniach kulturalnych
	Polepszenie infrastruktury kultury
	Rozwinięcie umiejętności i zdolności zarządzania sektorami kultury
	Pobudzenie partnerstwa i współpracy z innymi sektorami
	Promocja miasta i jego programu kulturalnego
	Poprawa międzynarodowych perspektyw mieszkańców

Źródło: *European Capitals of Culture (ECOC) 2020–2033...*, dz. cyt.

Oczywiście nie jesteśmy i nie będziemy w tej lidze, co Berlin, Paryż, Londyn albo Rzym. Perspektywicznie myśląc, możemy jednak zbliżyć się do Barcelony. Wszystko, co jako prezydent Wrocławia staram się robić, jest właśnie próbą nadania naszemu miastu takiego właśnie statusu. I uważam, że jednym z motorów napędzających miasto powinna być kultura właśnie⁹.

Taka instrumentalizacja kultury znalazła swoje odzwierciedlenie w aplikacji Wrocławia o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury¹⁰. Określone w niej cele, które projekt miał realizować, dotyczyły pobudzenia życia kulturalnego (zarówno zwiększenia i zróżnicowania oferty, jak i podniesienia poziomu uczestnictwa w kulturze), promocji miasta i jego społeczno-kulturowej odnowy¹¹. Charakterystyczne jest, iż tak zakreślone priorytety przedstawiano przede wszystkim w kontekście ekonomicznym, traktując sektor kultury jako szczególnie ważny element bazy ekonomicznej miasta. Organizacja ESK miała stanowić kulturalny impuls pobudzający jego rozwój.

Jednakże badania socjologiczne prowadzone w ramach ewaluacji projektu ESK Wrocław 2016 ujawniły, iż Europejska Stolica Kultury odegrała istotną rolę w osiągnięciu nieoczywistego i nieartykułowanego wprost celu, mianowicie budowy lokalnej tożsamości.

BUDOWANIE LOKALNEJ TOŻSAMOŚCI

W ostatnich dekadach problematyka tożsamości jest stale obecna nie tylko w dyskursie naukowym, ale także publicystycznym i politycznym. Zainteresowanie nią wynika z przemian zachodzących w rzeczywistości społecznej, które nauki społeczne próbują opisywać i wyjaśniać. Jak stwierdził Zbigniew Bokszański, kategoria tożsamości „wydaje się niezbędnym, a może nawet zasadniczym narzędziem pojęciowym w analizach sytuacji człowieka w społeczeństwie współczesnym i próbach wyjaśnienia bądź zrozumienia kluczowych fenomenów społecznych naszych czasów”¹².

O atrakcyjności tej kategorii stanowić ma także jej interdyscyplinarny charakter. Wydaje się, że pojęcie tożsamości wychodzi poza perspektywy poznawcze przypisane tradycyjnie ukształtowanym dyscyplinom naukowym. Tym samym traktowane jest jako wygodne narzędzie pozwalające bardziej holistycznie spojrzeć na sytuację jednostki w otaczającym ją świecie.

Inną cechą kategorii tożsamości jest zawarta w niej obietnica przełamania bariery teoretycznej między nominalistycznym, redukcjonistycznym podejściem do analizy zjawisk społecznych w kategoriach zachowań jednostek a wyjaśnianiem ich w terminach emergentnych całości społecznych. Zwrócić też należy uwagę na

⁹ R. Dutkiewicz, P. Mucharski, A. Franaszek, *Przez kulturę do zadowolenia*, „Tygodnik Powszechny” 18–19 (3277–3278)/2012.

¹⁰ Zob. *Przestrzeń dla piękna na nowo rozważone. Aplikacja Wrocławia o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury 2016*, Wrocław 2011, http://www.wroclaw.pl/files/ESK/aplikacja_na_nowo_pl.pdf (1 grudnia 2017).

¹¹ Zob. A. Tölle, *The regional turn...*, dz. cyt.

¹² Z. Bokszański, *Tożsamość. Interakcja. Grupa. Tożsamość jednostki w perspektywie teorii socjologicznej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1989, s. 6.

polisemiczność tego pojęcia, które z jednej strony odwołuje się do swoistości, unikalności i odmienności, z drugiej zaś traktowane jest jako synonim równoważności i identyczności. Dwuznaczność ta znajduje często odzwierciedlenie w wyróżnianiu dwóch aspektów (albo dwóch biegunów) tożsamości: osobistej (jednostki) oraz zbiorowej (społecznej)¹³.

Kwestia tożsamości jest także zagadnieniem szeroko dyskutowanym w studiach miejskich¹⁴. Jednakże popularność tej problematyki nie wiąże się ze spójnością czy jednorodnością stosowanych rozwiązań teoretycznych, wręcz przeciwnie, nie da się wskazać jednej, powszechnie akceptowanej koncepcji tożsamości ani jej definicji czy jednego podejścia do tej problematyki. Dowodem na to może być na przykład pojawianie się tego terminu w wielu różnych kontekstach. W badaniach nad miastem mówi się więc między innymi o tożsamości miasta, tożsamości mieszkańców bądź tożsamości przestrzeni.

Kategoria tożsamości rozciąga się nie tylko między identyfikacją a odróżnianiem. W różnych podejściach teoretycznych wyraża napięcia między trwałością a zmiennością, zakorzeniem i zakotwiczeniem a zmianą (nowością) i ukierunkowaniem, przeszłością a terażniejszością, realnością a wyobrażeniem i wizerunkiem, w końcu – między miastem a jego mieszkańcami.

Tożsamość lokalną traktować można jako autoidentyfikację mieszkańców w kontekście określonego miejsca (miasta). Wyraża się ona we wzajemnym sprzężeniu: z jednej strony samookreślaniu się jednostek przez odniesienia społeczno-przestrzenne, z drugiej – nadawaniu temu miejscu określonych, specyficznych cech. Sprzężenie to można opisywać jako dyskurs prowadzony między mieszkańcami i miejscem ich życia¹⁵, w którym wytwarzane są semiotyczne atrybuty przestrzeni określające tożsamość miasta, a także budowana jest tożsamość jego mieszkańców.

Takie konstruktywistyczne podejście do kwestii tożsamości pokazuje, iż ma ona charakter procesualny. Choć tożsamość tkwi w przeszłości (historycznie ukształtowanych znaczeniach), pozostaje plastyczna i podatna na przekształcenia. Proces budowania tożsamości lokalnej ze swej natury jest polityczny¹⁶. Można tu mówić o „polityczności tożsamości” wyrażającej się w procesach negocjowania prawa do miasta: jego pamięci, kultury i przestrzeni, oraz o „polityce tożsamości”, której celem jest zaistnienie na globalnym rynku lokacji i budowanie atrakcyjnej prezentacji miasta. Miasto traktowane jest więc jako swoista scenografia, w której (i wobec której) odgrywany jest proces konstruowania tożsamości.

Do rozpatrywania opisywanych procesów warto wykorzystać zaadaptowany do analizy procesów tożsamościowych schemat wyjaśniania społecznej produk-

¹³ E. Banaszak, *Tożsamość jako kategoria badawcza w badaniach nad jednostką i społeczeństwem*, [w:] *Religia – przekonania – tożsamość. Szkice socjologiczne*, red. I. Szlachcicowa, Sociologia, t. 26, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1998.

¹⁴ K. Bierwiazczonok, M. Dymnicka, K. Kajdanek, T. Nawrocki, *Miasto. Przestrzeń. Tożsamość. Studium trzech miast: Gdańsk, Gliwice, Wrocław*, Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, Warszawa 2017.

¹⁵ J. Waszkiewicz, *Dialog w przestrzeni miasta*, „Wrocław 2000 Plus. Studia nad Strategią Miasta” 4(12)/1997.

¹⁶ M. Błaszczyk, *O politycznej naturze tożsamości lokalnej*, [w:] *Społeczne i ekonomiczne aspekty urbanizacji i metropolizacji*, red. M. Malikowski, M. Palak, J. Halik, Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów 2015, s. 33–44.

cji przestrzeni, zaproponowany przez Henriego Lefebvre'a¹⁷. Przy takim podejściu można mówić o trzech różniących się funkcjami, zaangażowanymi aktorami, sposobami produkcji oraz będącymi wynikiem tych sposobów rodzajach tożsamości. Trzymając się konsekwentnie paraleli z koncepcją francuskiego filozofa, warto wyróżnić trzy pojęcia:

- wytworzone reprezentacje tożsamości,
- postrzegane tożsamości reprezentacji,
- realizowane praktyki tożsamościowe.

Reprezentacje tożsamości (re)produkowane są przede wszystkim w dyskursie organizowanym przez aktorów zinstytucjonalizowanych, którzy odgrywają kluczowe role na miejskiej scenie, w tym głównie władze lokalne. Wytwarzane tożsamości mają służyć budowaniu kapitału symbolicznego miasta, który przekłada się na wzrost prestiżu i rangi, co z kolei wyraża się w jego atrakcyjności turystycznej, zdolności do przyciągania nowych mieszkańców oraz inwestycji, wzroście wartości nieruchomości itp.

Drugi sposób traktowania tożsamości (i zarazem drugi sposób jej produkowania) jest pewnym rozwinięciem poprzedniego. W tym ujęciu tożsamość rozumiana jest jako nadanie narracji, która ma określać istotę danego miasta. Tożsamość nie jest więc sprowadzana do jej społecznych i ekonomicznych użyteczności, ale staje się celem sama w sobie. W kategoriach politycznych wynegocjowanie (albo narzucenie) określonej tożsamości staje się symbolicznym i dystynktywnym ukoronowaniem dominacji pewnych sojuszy aktorów lokalnych i grup interesów, które na gruncie studiów miejskich nazywa się reżimami miejskimi¹⁸. Nadanie określonej tożsamości jest więc wyrazem uprawomocnienia panowania w układzie lokalnym.

W trzecim ujęciu kwestia tożsamości związana jest z codziennymi praktykami społecznymi, poprzez które mieszkańcy wchodzą w różnego rodzaju styczności z innymi oraz w swoich działaniach użytkują przestrzeń miejską. W ten sposób, dzieląc określone doświadczenia, aktualizują obraz siebie jako członków miejskiej zbiorowości. Jednocześnie poprzez akty komunikacji i interpretacje warstwy symbolicznej lokalnego uniwersum reprodukowana jest tożsamość miejskiej przestrzeni. W praktykach społecznych budowane są także indywidualne, wynikające z osobistych doświadczeń (czasem nawet intymnych) relacje wiążące jednostki z lokalnym układem społecznym. Takie uwikłania stanowią istotną płaszczyznę identyfikacji mieszkańców z miastem¹⁹.

¹⁷ H. Lefebvre, *The Production of Space*, Blackwell, Oxford 1991.

¹⁸ C.N. Stone, *It's more than the economy after all. Continuing the debate about urban regimes*, „Journal of Urban Affairs” 1(26)/2004, s. 1–19.

¹⁹ M. Błaszczuk, *Rozważania nad lokalną tożsamością mieszkańców Wrocławia*, [w:] *Sytuacja i rola wielkiego miasta w procesie transformacji. Studium porównawcze rozwoju ekonomicznego i procesów społecznych na przykładzie Wrocławia i Lipska – kontynuacje*, red. Z. Kurcz, Z. Morawski, Socjologia, t. 47, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2003.

ESK JAKO ROZMOWA O TOŻSAMOŚCI WROCŁAWIA

Opisane trzy elementy spletają się w dyskursie dotyczącym projektu ESK 2016. Różnie wyglądający wątek tożsamości lokalnej ujawniły badania socjologiczne prowadzone w ramach ewaluacji Europejskiej Stolicy Kultury.

Dyskusję nad ich wynikami można zacząć od sposobu widzenia funkcji ESK i miejsca, jakie zajmuje w niej tożsamość. W badaniach ilościowych, prowadzonych w formie telefonicznych wywiadów kwestionariuszowych (CATI) na reprezentatywnej próbie mieszkańców Wrocławia²⁰, respondentom zadano między innymi pytania o to, na ile zgadzają się bądź nie zgadzają z różnymi opiniami, które wygłaszane są w przestrzeni publicznej na temat Europejskiej Stolicy Kultury we Wrocławiu. Na katalog ocenianych twierdzeń składały się wartości i idee będące hasłami wiodącymi w książce programowej ESK Wrocław 2016²¹ oraz opinie negatywne – zarówno negujące ideę ESK, jak i wpisujące się w narracje krytyczne wobec lokalnych władz. Zestawienie wszystkich poddanych badaniu opinii ESK oraz uzyskane rozkłady odpowiedzi przedstawiono w tabeli 2.

Tab. 2. Wartości i idee ESK Wrocław 2016 w opiniach mieszkańców (w procentach), N = 380

Wartości i idee	Ludzie w różny sposób mówią o tym, co to jest ESK we Wrocławiu i jak ją oceniać. Na ile trafnie Pana/ Pani zdaniem opisują one ESK Wrocław 2016?				
	zdecydowanie się nie zgadzam	raczej się nie zgadzam	częściowo się zgadzam, częściowo nie	raczej się zgadzam	zdecydowanie się zgadzam
Impuls do rozwoju kulturalnego i edukacji do kultury	2,4	5,5	28,4	34,2	29,5
Wolność przeżywania sztuki dla wszystkich	1,8	8,2	28,4	32,1	29,5
Czas doświadczania kultury i spotkania z pięknem	3,4	7,9	27,1	32,1	29,5
Wolność tworzenia sztuki przez wszystkich	2,9	5,5	28,2	36,6	26,8
Wydarzenie dolnośląskie	4,5	8,4	28,2	31,8	27,1
Odzyskiwanie przyjaznej przestrzeni miejskiej, przestrzeni dla piękna	2,6	7,4	30,8	33,9	25,3
Całoroczne święto Polski i Europy we Wrocławiu	4,7	10,0	28,2	32,4	24,7

²⁰ W artykule zaprezentowano wyniki z czwartej, ostatniej fali badań CATI, zrealizowanych już po zakończeniu projektu ESK, tj. w styczniu i lutym 2017 roku. Analizy obejmują tylko respondentów mieszkających we Wrocławiu, N = 380.

²¹ *Przestrzenie dla piękna. Projektowane*, Biuro Festiwalowe Impart 2016, Wrocław 2015, <http://www.wroclaw2016.pl/upload/downloads/programs/przestrzenie-dla-piekna.-projektowane.pdf> (1 grudnia 2017).

Całoroczne święto Wrocławia w Polsce i w Europie	3,9	8,9	30,8	30,8	25,5
Animowanie kultury	2,1	8,7	33,2	31,6	24,5
Trwałe przemiany życia kulturalnego w mieście	4,5	13,7	31,8	34,2	15,8
Rozmowa o naszej tożsamości	4,7	10,3	37,1	31,3	16,6
Impreza wyłącznie dla mieszkańców Wrocławia	29,2	27,4	25,3	11,8	6,3
Niepotrzebne wydatki	34,7	26,3	23,7	9,7	5,5
Impreza dla bogatych	36,6	28,2	23,2	8,4	3,7
Impreza tylko dla wybranych	40,3	27,6	19,2	10,8	2,1
Propaganda władzy	44,7	27,4	14,2	10,3	3,4

Co drugi respondent (48 procent) uznał, że ESK stworzyła możliwość dyskusji na temat lokalnej tożsamości. Zdecydowanie częściej jednak wskazywano na aspekty dotyczące przełożenia tego wydarzenia na życie kulturalne w mieście. Przy okazji warto zwrócić uwagę na fakt, iż negatywne w swym wydźwięku charakterystyki ESK spotkały się ze stosunkowo niską akceptacją.

Przeprowadzona analiza korelacji pozwoliła na ujawnienie trzech zasadniczych, wzajemnie niezależnych kryteriów, przez pryzmat których respondenci postrzegali Europejską Stolicę Kultury. Pierwsze z nich określić można jako kulturalne. ESK w tej perspektywie jest – w pewnym uproszczeniu – imprezą służącą rozwojowi kultury w mieście. Druga perspektywa określana była przez negatywny stosunek do przedsięwzięcia – traktowanie ESK jako imprezy niepotrzebnej, skierowanej do elit i służącej propagandzie władzy. Trzeci wymiar dotyczył ponadlokalnego charakteru Europejskiej Stolicy Kultury.

W tej strukturze kwestia tożsamości lokalnej okazuje się istotnym korelatem określającym kulturalny wymiar imprezy ($r = 0,72$). Fakt ten można interpretować w dwojaki sposób. Z jednej strony może być to wynik traktowania ESK jako narzędzia rebrandingu i legitymizacji roli kultury w życiu miasta. W takim ujęciu Europejska Stolica Kultury traktowana jest jako dowód na to, że Wrocław to miasto o bogatym życiu kulturalnym, na światowym poziomie, a sama kultura stanowi elementem miejskiej tożsamości. W drugiej interpretacji związek między tożsamością a kulturą jako funkcją ESK ma inny charakter: program Europejskiej Stolicy Kultury jest okazją do podkreślenia specyfiki Wrocławia.

Niestety, na podstawie zgromadzonego w badaniach ilościowych materiału empirycznego trudno rozstrzygnąć, która z tych dwóch interpretacji jest bardziej zasadna. Można przytaczać argumenty potwierdzające prawdziwość i jednej, i drugiej. Zaznaczyć należy, iż w trakcie starań o organizację tego wydarzenia oraz przygotowań do niego Europejską Stolicę Kultury przedstawiano jako szansę na promocję miasta, pokazanie, że Wrocław jest nowoczesnym, tętniącym życiem miastem na wzór europejskich metropolii. Niemniej jednak elementy określa-

jące tożsamość miasta stały się istotnymi wątkami przedsięwzięć kulturalnych realizowanych w ramach ESK. Tradycja Wrocławia, odwołująca się do wielonarodowej i wielokulturowej historii miasta oraz doświadczenia całkowitej wymiany ludności po II wojnie światowej, była jednym z głównych motywów aplikacji o tytuł ESK. Znalazła ona odzwierciedlenie w realizacji tego projektu. Można w nim między innymi wskazać na wielkie widowiska zrealizowane w ramach *Kwartetu Flow*, osnute wokół historii Wrocławia. Elementy pokazujące specyfikę i tradycję Wrocławia obecne były także w wielu innych wydarzeniach programu Europejskiej Stolicy Kultury, w tym prezentacji Lwowa, do którego spuścizny odwoływano się, konstruując powojenną tożsamość stolicy Dolnego Śląska.

TOŻSAMOŚĆ LOKALNA W SPOŁECZNYM DYSKURSIE ESK WROCŁAW 2016

Pełniejsze spojrzenie na kwestie tożsamości w kontekście ESK przynoszą badania jakościowe. Zrealizowano je w formie zogniskowanych wywiadów grupowych, przeprowadzonych w czterech etapach podczas trwania obchodów Europejskiej Stolicy Kultury i tuż po ich zakończeniu: w marcu (trzy wywiady), czerwcu i październiku (po dwa wywiady) 2016 roku oraz w styczniu 2017 roku (trzy wywiady). W każdym wywiadzie uczestniczyło sześciu mieszkańców Wrocławia. Składy grup dyskusyjnych były zróżnicowane ze względu na wiek, wykształcenie oraz realizowane praktyki uczestnictwa w kulturze²².

Przeprowadzone dyskusje na temat tego, czym była ESK oraz jak oddziaływała na życie miasta i jego mieszkańców, pokazały, iż kwestia tożsamości lokalnej jest jedną z głównych perspektyw organizujących społeczną narrację na temat tego wydarzenia. Widać w niej wszystkie trzy opisane wcześniej modele społecznego wytwarzania tożsamości.

Pierwszym zagadnieniem, na które warto zwrócić uwagę przy omawianiu zebranego materiału, jest kwestia sukcesu miasta. Przyznanie prawa do organizacji ESK było postrzegane jako swego rodzaju nagroda – docenienie rangi Wrocławia. Taki tytuł ma przede wszystkim charakter prestiżowy, choć pozwala też zamanifestować i uprawomocnić status miasta jako wiodącego w Europie ośrodka miejskiego. Jest postrzegany jako ukoronowanie europejskich aspiracji mieszkańców oraz dążeń do zamanifestowania albo, inaczej mówiąc, reprezentacji tego aspektu tożsamości. Podejście takie dobrze ilustruje wypowiedź jednej z respondentek:

To chodzi o to, że ta ESK przynosi pewien prestiż wśród innych, że to jest jedno z takich wydarzeń. Np. będziemy mogli mieć większe szanse w konkursie na kolejne jakies wydarzenia, cokolwiek tam sportowego, czy nie wiem – jakies gwiazdy muzyki będą chętniej do nas przyjeżdżały, bo mamy warunki na to. [...] Też niektórzy artyści nie chcieli do nas przyjeżdżać, bo po co, jakies psy dupami szcękają. A teraz tak naprawdę udowadniamy, że tak nie jest [Katarzyna, 26 l., gr. 8].

22. M. Błaszczyk, E. Banaszak, K. KajdaneK, J. Pluta, *Archipelagi kultury. Europejska Stolica Kultury Wrocław 2016 w doświadczeniu społecznym. Raport z badań jakościowych*, Uniwersytet Wrocławski, Urząd Miasta Wrocławia, Biuro Festiwalowe Impart 2016, Wrocław 2017, <http://www.repozytorium.uni.wroc.pl/dlibra/docmetadata?id=79700&from=pubindex&dirids=96&lp=2> (1 grudnia 2017).

Ważnym elementem takiego podejścia jest fakt, iż tytuł Europejskiej Stolicy Kultury został zdobyty w rywalizacji, choć respondenci nie orientowali się, czego tak naprawdę dotyczyło to współzawodnictwo, na jakich zasadach się odbywało, ani nawet kto w nim brał udział. Najważniejsza była legitymizacja „z Unii”, mająca poświadczać tożsamość Wrocławia opisywaną w kategoriach żywej, dynamicznie rozwijającej się, nowoczesnej i europejskiej metropolii, należącej do pierwszej ligi miast europejskich.

W takim ujęciu tytuł ESK nie tworzy nowego wizerunku miasta, ale go potwierdza. Czyni zadość lokalnym aspiracjom wyrażonym w konsekwentnie realizowanej doktrynie polityki rozwoju, której fundamentem jest europejska tożsamość określająca status Wrocławia²³. Jednak potwierdzenie na wskroś europejskich aspiracji Wrocławia tytułem Europejskiej Stolicy Kultury nie dotyczy tylko miasta jako pewnego emergentnego bytu społeczno-przestrzennego. Mieszkańcy, którzy identyfikują się z miastem, triumf Wrocławia przeżywają jako osobisty sukces.

Można tu zauważyć działanie mechanizmów, które bazują na powiązaniach między miastem i jego tożsamością a mieszkańcami i ich tożsamością jako mieszkańców. Przede wszystkim utożsamianie się z miastem przekłada się na utożsamianie interesu miasta (jako uogólnionego systemu społeczno-przestrzennego) z interesem własnym jako mieszkańca – członka miejskiej zbiorowości. Z takiej perspektywy to, co jest uważane za dobre dla miasta, jest też dobre dla jego mieszkańców. Znamienne, że uczestnicy wywiadów dość jednoznacznie uznawali, iż organizacja ESK we Wrocławiu przyniesie stolicy Dolnego Śląska określone, wymierne korzyści, choć nie do końca potrafili powiedzieć, jakie znaczenie będzie miała dla nich i dla ich życia w mieście.

Dostrzegane korzyści, związane z faktem przyznania tytułu Europejskiej Stolicy Kultury, rozpatrywać można w kategoriach tożsamości reprezentacji. Dotyczą one swoistej komercjalizacji zasobów określających specyfikę i status Wrocławia (także jego wizerunek) w postaci walorów promocyjnych (zwiększenia rozpoznawalności i budowania marki miasta). Taka promocja ma zwiększyć zainteresowanie miastem wśród turystów, co z kolei powinno przełożyć się na koniunkturę w sektorach związanych z obsługą ruchu turystycznego, czyli w hotelarstwie, gastronomii i usługach rozrywkowo-kulturalnych. Rozwój turystyki ma oznaczać bogacenie się miasta, pozwalające na nowe inwestycje, a co za tym idzie – ogólną poprawę jakości życia.

Przede wszystkim chodzi o reklamę w skali świata, zwłaszcza na Europę. I znowu Wrocław jest na ustach, czyli impreza goni imprezę. Za chwilę będziemy mieli imprezę następną pt. nieolimpijskie imprezy, i znowu przyjedzie nie tylko cała Europa, ale i przyjadą z Nowej Zelandii, Australii. I wiele ludzi... czy wielu ludzi, czy... czy... czy młodzieży, nie wiedząc, gdzie jest ten Wrocław, dowiaduje się poprzez takie imprezy, a później przyjeżdża, bardzo chętnie

²³ Zob. M. Błaszczuk, *Zanim kurtyna pójdzie w górę. Reprodukacja miejskiego spektaklu w kontekście Europejskiej Stolicy Kultury Wrocław 2016*, [w:] *Uczestnicy. Konsumenci. Mieszkańcy. Wrocławianie i ich miasto w oglądzie socjologicznym*, red. M. Błaszczuk, J. Pluta, Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, Warszawa 2015.

wraca – sama reklama już, no... no reklama miasta Wrocław, które bez przerwy jest tętniące życiem, imprezami różnymi, na wysokim poziomie [Artur, 50 l., gr. 9].

W tego rodzaju narracji mieszkańcy skorzystają nie tylko na tym, że będą mieszkać w bogatszym mieście, ale także na tym, że będą mieli dostęp do oferty przygotowywanej dla turystów. Charakterystyczne jest tu przekonanie, iż Europejska Stolica Kultury to impreza przede wszystkim dla przyjezdnych, mieszkańcy zaś uczestniczą w niej niejako przy okazji.

W przedstawionym ciągu przyczynowo-skutkowym, łączącym interesy miasta z interesami mieszkańców, ESK pełni funkcję spoiwa mającego integrować grupę miejską, którą Florian Znaniecki nazywa gminą²⁴, tj. zorganizowaną zbiorowością obejmującą niemal wszystkich mieszkańców, o sformalizowanym i zrationalizowanym ustroju, której funkcjonowanie regulowane jest przez przepisy i normy. Tożsamość takiej grupy konstytuuje wspólny interes „jako mieszkańców”, który powinien być wyrażony w funkcjonowaniu miejskiego reżimu.

W drugim ujęciu Europejska Stolica Kultury staje się czynnikiem integrującym poprzez uwspólnienie sposobu doświadczania miasta. Innymi słowy, stanowi element, do którego każdy mieszkaniec może się odwołać i – co istotne – z którego może być dumny. ESK nobilituje miasto, a tym samym nobilituje jego mieszkańców. Można tu przywołać wypowiedź jednego z respondentów mówiącego o roli ESK w budowaniu lokalnego patriotyzmu:

Patriotyzm lokalny to jednoznacznie należy rozumieć, że mieszkańcy Wrocławia poczuli się dumni, prawda? Raz, że mieli akuratnie tę słynną Stolicę Kultury, prawda, a jednocześnie kiedy spotykają się też z innymi mieszkańcami, no to czują się bardziej nobilitowani: proszę, jesteśmy z takiego wspaniałego miasta. To jest ważne, bo to buduje takie poczucie związku, prawda, ludzi, którzy tu mieszkają. Bez względu, czy brali udział w tej, tej, jakiegokolwiek [!] wydarzeniach, to po prostu to też jakoś tam napawa dumą i na pewno też jednoczy. To jest istotne, taki element, że jeżeli będą takie trudne chwile – a były, bo np. taka trudna chwila choćby w 97 roku, która nas w jakiś tam sposób jednoczyła – to jest następny taki element, trochę na innej płaszczyźnie, prawda [Krzysztof, ponad 50 l., gr. 9].

W takiej perspektywie można mówić o reprodukowaniu tożsamości grupy miejskiej, którą Florian Znaniecki nazywa publicznością²⁵. Jest to luźny, amorficzny twór złożony z prawie wszystkich mieszkańców miasta, którzy dzielają wspólne doświadczenia związane z wchodzeniem we wzajemne styczności i wynikające ze współużytkowania określonych przestrzeni. Ponownie można przytoczyć tu słowa uczestniczki badań fokusowych:

Ja sobie pomyślałam, że dzięki temu czuję się bardziej zjednoczona ze społecznością Wrocławia i samym Wrocławiem. Takie rzeczy się dzieją, takie rzeczy się będą dziać, bo nie

²⁴ F. Znaniecki, J. Ziółkowski, *Czym jest dla Ciebie miasto Poznań? Dwa konkursy: 1928/1964*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa-Poznań 1984.

²⁵ Tamże.

wyobrażam sobie tego, że po takim wielkim wydarzeniu, które trwało rok, Wrocław nagle przestał być [Katarzyna, 26 l., gr. 8].

W tym miejscu mamy do czynienia z kolejnym rodzajem relacji między mieszkańcami a ich miastem. Uwidacznia się ona w specyficznych praktykach tożsamości. Wrocławianie nie tylko utożsamiają swoje interesy z interesami miasta, nie tylko czują się dumni ze swojego miejsca zamieszkania, ale również poczuwają się do odpowiedzialności za nie. Odpowiedzialność za miasto przejawiała się w odpowiedzialności za Europejską Stolicę Kultury. Motywowani poczuciem tożsamości lokalnej respondenci wchodzili w rolę gospodarzy Wrocławia, których powinnością jest upowszechnianie pozytywnego wizerunku miasta i dbanie o niego, a zatem współtworzenie poprzez swoje działania, w swoim mikroświecie i na miarę swoich możliwości określonej reprezentacji tożsamości stolicy Dolnego Śląska. Zaznaczyć należy, że odpowiedzialność ta manifestowana jest wobec innych. A zatem z jednej strony pozwala budować poczucie wspólnoty „swoich” (mieszkańców, obywateli miasta), z drugiej zaś – odróżnić się od innych.

Opisywane tu praktyki tożsamości mogą przybierać różną formę. W wywiadzie grupowym realizowanym z uczestnikami ceremonii otwarcia Europejskiej Stolicy Kultury, widowiska *Przebudzenie* będącego częścią *Kwartetu Flow* (które to wydarzenie, ze względu na dostrzegane niedociągnięcia organizacyjne, powszechnie zostało ocenione bardzo negatywnie), jedna z respondentek stwierdziła, iż mimo własnej bardzo krytycznej opinii o tej imprezie innym będzie opowiadać o niej w samych superlatywach. W jej przekonaniu upowszechnianie negatywnych opinii byłoby szkodliwe dla wizerunku Wrocławia, za który czuje się odpowiedzialna. Innym przejawem takiej praktyki tożsamościowej jest chwalenie się swoim miastem – popularyzowanie pozytywnego obrazu miasta w najbliższych środowiskach i kręgach rodzinnych oraz przyjacielskich. Można tu przytoczyć taką wypowiedź jednej z respondentek:

No ja nie jestem rodowitą wrocławianką, bo przyjechałam do Wrocławia 35 lat temu, ale wszystko, co jest związane z Wrocławiem, to jestem ja, bo ja tu mieszkam. Bo ja tu mieszkam. Dlatego cokolwiek się dzieje, to po części mnie interesuje, może nie od A do Z, ale jednak, gdziekolwiek pojadę, to wychwalam ten Wrocław, mówię, co nowego się otwarło czy co warto zobaczyć na przykład [Grażyna, 63 l., gr. 4].

Specyficzną formą odpowiedzialności za Wrocław było odczuwane przez respondentów zobowiązanie do wzięcia aktywnego udziału w projektach związanych z ESK, które w takim ujęciu traktowane były jako wizytówka Wrocławia. Uczestniczyli więc oni w wydarzeniach kulturalnych nie ze względu na swoje zainteresowania, odczuwane potrzeby estetyczne, z ciekawości itp. (a przynajmniej nie tylko z takich powodów), ale dlatego, iż była to impreza wrocławska, oni zaś – jako mieszkańcy miasta – czuli, że w ten sposób na różne sposoby wspierają to wydarzenie. Jednocześnie osobiste zaangażowanie, choćby w formie kibicowania, pełniło funkcję aktualizowania ich tożsamości jako członków miejskiej publicz-

ności. W ten sposób na przykład bicie rekordu Guinnessa w liczbie osób jednocześnie grających na gitarze (rocznym wrocławskim evencie, który w 2016 roku znalazł się w programie Europejskiej Stolicy Kultury) pozwalało poczuć się wrocławianinem. Można, a nawet trzeba było zatem brać udział w takiej imprezie, mimo że samemu na gitarze się nie gra i nigdy nie grało. Jednak dzięki swojemu zaangażowaniu, realizacji odczuwanego gospodarskiego obowiązku stawało się w ten sposób częścią sukcesu miasta. Tak o swoim uczestnictwie w „gitarowym rekordzie” mówiła jedna z respondentek:

No oczywiście, tak [uczestniczyłam – przyp. MB], no przecież to taka duma, idzie w eter – Wrocław pobił rekord. [...] Ja nie gram na gitarze, ale kibicuję, żeby się udało, to jest moje miasto [Jolanta, 60 l., gr. 4].

Na omawiane zagadnienia warto spojrzeć także z perspektywy politycznej. Łączenie tożsamości własnej jako mieszkańca z wytwarzaną politycznie tożsamością miasta, którą można wywieść z określonej ideologii panującego reżimu miejskiego (w literaturze przedmiotu stosuje się pojęcie festiwalizacji jako określonej polityki rozwoju lokalnego²⁶), świadczy o tym, że polityka tożsamości oferowana przez władze lokalne jest atrakcyjna dla mieszkańców, a co za tym idzie – przyjmowana jako własna. Zaangażowanie w procesy współtworzenia narzuconej politycznie, opisywanej w kategoriach kapitału symbolicznego wizji tożsamościowej miasta (oraz jej funkcji społecznych i gospodarczych) buduje pozytywny stosunek do wywiedzionej z niej narracji o mieście. Prowadzi to do uprawomocnienia panującego reżimu i legitymizacji działań lokalnych władz. Tym samym polityka tożsamości – realizowana za pomocą takich wydarzeń jak Europejska Stolica Kultury – staje się instrumentem budowania kapitału politycznego. Tego rodzaju powiązanie ma także swoje drugie oblicze: niezgoda na realizowaną politykę miejską i szukanie alternatywnej tożsamości miasta oraz siebie jako jego mieszkańca prowadzą do negacji takich przedsięwzięć jak ESK. Dobrze pokazuje to wypowiedź jednego z respondentów, który – odpowiadając na pytania o słabe strony i wady projektu ESK Wrocław 2016 – kwestie te jednoznacznie lokował w sferze ideologicznej:

Co ma się nie podobać, co może mi się nie podobać? Prezydent mi się nie podoba Wrocławia. [...] Mi [!] się to tak bardzo kojarzyło z taką przeciwną stroną – typu jestem bardzo, bardzo prawicowy, a to mi się wydaje... taka impreza jest troszeczkę socjalistyczno-lewacka, i może też trochę przez to za bardzo tego nie śledziłem [Mariusz, 54 l., gr. 8].

W takim podejściu polityczność tożsamości rozciągnięta na Europejską Stolicę Kultury jawi się jako czynnik wyłączający z tego wydarzenia.

²⁶ H. Häußermann, W. Siebel, *Die Politik der Festivalisierung und die Festivalisierung der Politik*, [w:] *Festivalisierung der Stadtpolitik. Stadtentwicklung durch große Projekte*, red. H. Häußermann, W. Siebel, VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden 1993.

PODSUMOWANIE

Przeprowadzona analiza wątków dotyczących narracji wokół Europejskiej Stolicy Kultury dowodzi, iż w kontekście celów ESK zagadnienia związane z tożsamością dalece wykraczają poza budowanie wizerunku miasta, choć jest ono immanentnym elementem tego fenomenu. Problematyka ta nie daje się też w prosty sposób zredukować do kwestii dumy z miasta i prestiżu łączącego się z faktem przyznania tytułu Europejskiej Stolicy Kultury. W świetle uzyskanych w badaniach danych zauważyć można, że projekt ESK nie tylko sprzyjał budowaniu statusu i tożsamości miasta, ale także, dzięki lokalnej tożsamości jego mieszkańców, zyskiwał nowy aspekt.

Przykłady postaw wobec Europejskiej Stolicy Kultury i sposobów doświadczania jej przez mieszkańców miasta pokazują, że fenomen lokalnej tożsamości można postrzegać jako potrójną helisę, tkaną przez przeplatające się wzajemnie i ściśle powiązane sposoby jej wytwarzania. W przypadku Wrocławia spoiwem, które łączyło elementy 1) tworzenia kapitału symbolicznego miasta, 2) ogrzewania się mieszkańców w jego blasku oraz 3) przekuwania go na wymierne korzyści w skali całego miasta (spodziewane efekty rozwojowe i ekonomiczne), jak i indywidualne (jak poczucie przynależności i dostęp do oferty konsumpcji w mieście), jest upolitycznienie kwestii lokalnej tożsamości. Raz jeszcze sięgając po analogię do procesów produkcji przestrzeni²⁷, należy zwrócić uwagę na fakt, iż tożsamość miasta nie jest bytem absolutnym ani nawet historycznym. Jako wytwór określonej zbiorowości jest odwzorowaniem panujących w niej stosunków, z właściwą im homogenicznością, hierarchizacją i społeczną fragmentaryzacją.

W zaprezentowanej perspektywie poznawczej Europejska Stolica Kultury pełni w różnych aspektach różne funkcje względem lokalnej tożsamości. Jest między innymi płaszczyzną, na której ta tożsamość może być artykułowana, staje się czynnikiem identyfikacji mieszkańców z miejscem zamieszkania, stanowi też budulec określający tożsamość. W szczególności jednak staje się narzędziem w prowadzonej grze o tożsamość, której wynikiem jest prawo do władania miastem.

W konsekwencji poszukiwanie nowej alternatywy tożsamościowej – czyli wizji miasta – sprowadza się do poszukiwania nowej polityki jego rozwoju. Zjawisko to ujawniają na przykład badania prowadzone w ramach prac nad nową strategią rozwoju Wrocławia, w których zdecydowana większość osób opowiedziała się za porzuceniem polityki napędzania rozwoju miasta poprzez lokalizację w mieście takich wydarzeń jak ESK²⁸.

²⁷ H. Lefebvre, *The Production...*, dz. cyt.

²⁸ J. Pluta, *Mieszkańcy na temat bieżącej oceny potencjału Wrocławia i strategii rozwojowych miasta*, <http://www.wroclaw.pl/strategia-rozwoju-wroclawia-2030/files/Wroclaw-2030-prezentacja-media-3.pdf> (1 grudnia 2017).

IMAGE, PRIDE, POLITICS – LOCAL IDENTITY VERSUS EUROPEAN CAPITAL OF CULTURE

The article discusses the role of the European Capital of Culture organisation in the process of negotiating and creating a local identity of a city and its citizens. Social production of the local identity has been analysed as a process of the weaving of a triple helix linking the city's social capital, citizen's sense of pride and prestige, and forging it together into collective and individual benefits. The results of research on attitudes towards the idea of the European Capital of Culture presented here suggest that this event became an important device in the public discourse on the struggle for identity, which results in establishing rights to the city.

Mateusz Błaszczuk

